

YTI –selvitys: Pysyvät tunnisteteet julkisessa hallinnossa

Mikael Vakkari

27.2.2018

Helsinki

Asettamispäätös – tausta

Asettamispäätös:

Tavoitteena on tukea julkisen hallinnon digitalisoitumiskehitystä ja tehostaa erityisesti toimintatapojen ja tiedon yhteentoimivuutta. Hallitusohjelmaan kirjattu tavoite kysyä samaa tietoa vain kerran niin kansalaiselta, yrityksiltä kuin muilta viranomaisilta vaatii tehokkaita yhteisiä tiedon hallinnan toimintatapoja, joista yksi on pysyvien tunnisteiden käyttö ja hallinta.

Pysyvien tunnusten hallinta on osa julkisen hallinnon arvokkaiden tietoaineistojen ja tietovarantojen käyttöä ja informaatioekosysteemin kasvupohjaa.

Pysyvien tunnusten käytännön kehittäminen edellyttää sekä yhteistä sopimista että tarvittavien tunnuspalveluiden tuottamista.

Tavoitteet 1.6. – 31.12.2017

Asetettavan työryhmän tehtävänä on:

- *Laatia kokoava nykytilaselvitys* julkisessa hallinnossa käytössä olevista tunnistejärjestelmistä
- *Määrittää yhteinen tunnus- / tunnistekäytäntö* julkiseen hallintoon siten, että se tukee ja voi toimia nykyisten eri hallinnonaloilla vakiintuneiden tunnusjärjestelmien rinnalla
  - Esityksen tulee tukea julkisen hallinnon toimijoiden mahdollisuutta yksilöidä tietoaineistot tai muut yksilöinnin kohteet jo niiden syntyvaiheessa
  - Linjaukset ovat yksi tietopoliittisista toimista toimintatapojen ja tiedon yhteentoimivuuden tehostamisessa
- *Laatia ehdotus tunnusten tuottamisen, hallinnan ja tulkinnan edellyttämistä vastuista ja vastuutahoista* julkisen hallinnon yhteisen tunnus- / tunnistekäytänteen hallinnoimiseksi
- *Kuvata tarvittaessa* tunnistejärjestelmien hyödyntämiseen ja tunnusten muodostamiseen liittyvät *kehitystarpeet* uusien palveluiden tuottamiseksi

Työryhmän tehtävänannon ulkopuolelle rajataan henkilötunnukset / -tunnisteet.

Työryhmän kokoonpano

Mikael Vakkari, Helsingin kaupunki – PJ
Markus Rahkola, VM – VPJ

Pekka Nieminen, Netum – editori / sihteeri (31.12.2017 asti)

Sami Tikkanen, Vihdin kunta
Juha Hakala, Kansalliskirjasto
Markus Merenmies (varalla Satu Sorvali), Kansallisarkisto
Torbjörn Lundkvist, Kansaneläkelaitos
Janne Juhala (varalla Päivi Karkkola), Liikenteen turvallisuusvirasto
Veijo Pätynen (varalla Miira Pelkonen), Maanmittauslaitos
Joonas Mäkinen (varalla Katarina Repo), Opetushallitus
Jari Lehtonen, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
Saija Ylönen (varalla Tuukka Saranpää), Tilastokeskus
Petri Roponen (varalla Nina Wiiala), Väestörekisterikeskus
Jouni Tuominen, Helsingin yliopisto / Helsinki Centre for Digital Humanities
Jessica Parland-von Essen, CSC

Tehtäväkokonaisuudet

Työ jaettiin neljään kokonaisuuteen. Jokainen kokonaisuus käsiteltiin omassa kokouksessaan ja nykytilakartoitus toteutettiin julkisen hallinnon organisaatioihin kohdennetulla tunnistekyselyllä.

Vaiheistus 8 – 1/2018

- Nykytila
- Tunnisteiden käytänteet ja elinkaari
  - Kysely
- Toimintamallit, vastuutahot ja tunnisteiden hallinta & palvelut
- Kehittämistarpeet
- Loppuraportti
  - Workshop / raportin esittely?

Tuotoksista...

Aikataulun puitteissa kaikkien tavoitteiden saavuttaminen, esim. kattavien tunnustekäytäntöjen määrittely kansallisella tasolla, oli erittäin haasteellista. Työryhmän painotti työssään nykytilaselvitystä jossa keskityttiin käytössä olevien julkisen hallinnon tunnusteiden, tunnustekäytäntöjen ja nykyisten vastuutahojen kartoittamiseen. Työryhmän kehittämissuosituksot perustuvat keskusteluissa tunnistettuihin kehittämistarpeisiin ja kyselyaineistoon.

Raportin sisältö

- Nykytila
  - Katsaus olemassa oleviin käytäntöihin ja vastuisiin
  - Kyselyn purku
- Työryhmän linjaukset
  - Käytännöt, vastuut ja organisointi

Nostot raportista I

- Yleistä
  - Esimerkit painottuvat kirjastosektorille – selkeitä, helposti tunnistettavissa
  - Tunnistejärjestelmät ovat tietohallintolain (634/2011) mukaisia *yhteentoimivuuden kuvauksia ja määrittämiä*
- Yhteinen käsitteistö – määritelmät
  - Tunnistejärjestelmä (menetelmä) – tunniste (viittaus) – tunnus (identifiointi)
  - Raportin käsitteistö suuntaa antava – edellyttää lisätöitä
- Luotettavuus
  - Pitkäaikaissäilytyksen (elinkaaren) näkökulma
  - Semantiikka (muodostettaessa tunnuksia)
  - Verkko-osoite (verkkotunnus) vs. standardiin perustuva tunnus
- Tunnistejärjestelmät
  - Säädökset, ohjeistukset, vakiintuneet käytännöt

Nostot raportista II – kysely

- Vastauksia noin sadalta organisaatiolta joista 80% valtiolta (ml. yliopistot)
  - Vastauksia mm. asiantarkkailun, tietohallinnon ja kirjastotoimen puolelta
- Tunnistajärjestelmien soveltamisohjeita käytössä – kattavuus?
- Käytössä useita (rinnakkaisia?) tunnistajärjestelmiä
  - Yleisimmät tunnisteet asiakirjoille (diaari), julkaisuille ja asioille
- Näkökulma tavanomaisesti organisaation sisäinen
  - Diaarit katsottiin pysyviksi ja ainutkertaisiksi mistä johtuneen, että siiloutuneen...
  - Asianhallinnan puolella ei tunnistettu merkittävää tarvetta kansalliselle standardille
- Toiminnallisten tunnisteiden käytön lisääminen koetaan tarpeelliseksi
- Hallinnointi tulisi tapahtua koko julkisen hallinnon tasolla
  - Koulutus ja ohjeistus
  - Toiminnan ja hallinnoinnin selkeys ja luotettavuus
- Hallinnointitarve
  - Käytettävät tunnistajärjestelmät, tunnistettavat tietoaaineistot ja kohteet sekä tunnistajärjestelmien soveltamisohjeet

Nostot raportista III

- Tunnistejärjestelmien hallinnointi ei ole ilmaista
  - Toimivat käytännöt edellyttävät nykyistä kattavampaa resurssointia
- Suomessa jatkossa ainakin kolme pysyviä tunnisteita tarjoavaa tahoa
  - Kansalliskirjasto, VRK, CSC
  - Malli ei välttämättä kustannustehokas – edellyttää selkeää roolitusta
- Tunnisteiden linkittäminen ja hallinta edellyttävät palveluita
  - Resoluutio (tunnistejärjestelmän varassa toteutetut palvelut)
  - Huomioitava sekä linkitetty data että pitkäaikaissäilytykset vaatimukset
- Tarvitaan kansallisia linjauksia
  - Pysyvät tunnisteet vs. CoolURI:t ym.
  - Halutaanko palveluita keskittää
  - Pysyvien tunnisteiden hallinnointi ja ohjaus

Työryhmän suosituksia / linjauksia

- Tunnisteiden käytön periaatteiden ja hallinnoinnin linjaukset
  - Elinkaari, ainutkertaisuus, toiminnallisuus (resolvointi) ja soveltamisperiaatteet
  - Suomessa yleisesti käytössä olevat järjestelmät (mm. DOI, Handle, URN, OID)
- Kansallisen tason hallinnoinnin suositukset
  - Yleisesti käytetyille toiminnallisille tunnisteille tulisi nimetä vastuutahot
  - Tunnistejärjestelmät tulisi dokumentoida keskitetysti (käyttäjärekisteri?)
  - Nykyisten vastuuorganisaatioiden suositeltavaa jatkaa tehtävissään
  - Tunnistejärjestelmien keskittämistä arvioitava tapauskohtaisesti
- Pysyvien tunnisteiden JHS-suositus
- Kansallinen toimielin, joka vastaa tunnistejärjestelmiin liittyvästä työstä
- Yhtenäiset pysyvät tunnisteet viranomaisten asia- ja asiakirjahallinnassa
  - Yhteentoimivuus, viranomaisten välinen tiedonvaihto, kansalaisen oikeusturva, PAS
  - Kansallinen asianhallinnan ja asiakirjahallinnan pysyvien tunnisteiden palvelu?
- Sanastotyön keskittäminen ja yhtenäistäminen pysyvillä tunnisteilla
  - Käsitteille pysyvät tunnisteet ja keskitetty hallinnointi sekä ylläpito
  - Keskitetty hallinta poistaa ylläpitotarpeen yksittäisiltä organisaatioilta ja parantaa käsitteiden yhdenmukaisuutta, laatua ja luotettavuutta sekä toisi kustannustehokkuutta

Lopuksi

- Tiedon jäljitettävyyys ja luotettavuus ehdottomia edellytyksiä hyvälle hallinnolle
- Hallinnon digitalisaatio edellyttää tiedon yksilöintiä myös pitkällä aikavälillä ja järjestelmäriippumattomalla tavalla
- Tunnisteiden käyttö on välttämätöntä mikäli halutaan huolehtia digitaalisen hallinnon tuottaman ja käyttämän informaation paikallistamisesta ja saavutettavuudesta
- Tunnisteiden käyttö edellyttää yhteentoimivuutta ja yhtenäisiä käytäntöjä
- Tunnistejärjestelmien käyttö ja kehittäminen edellyttävät systemaattista hallinnointia ja ohjausta
- Tunnisteisiin on suositeltavaa panostaa ja jatkaa YTI:n käynnistämää työtä